

Eğitim Teknolojisi Kavram Sözlüğü

Editörler

İbrahim Hakan Karataş

Kevser Yıldırım

Nokta Kitap - 7
Eğitim Kitaplığı Dizisi - 3

Eğitim Teknolojisi Kavram Sözlüğü

*Yayıma Hazırlayan: Meltem Ortakcı
Tasarım: Seyfullah Bayram*

*Baskı-Cilt: Kitapyurdu Doğrudan Dağıtım,
Yenibosna Merkez Mh. Cemal Ulusoy Cd. No: 43 Bahçelievler/İstanbul
kdd.kitapyurdu.com (Sertifika no: 40675)
1. Baskı: İstanbul, 2022
ISBN: 978-625-8350-21-0*

© Nokta Kitap, 2022

*Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar
dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.*

*Nokta Kitap
Aziz Mahmut Hüdayi Mah., Türbekapı Sok. No:13, 34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: +90 (216) 532 63 70
ilke.org/kitap*

Nokta Kitap, İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı'nın markasıdır.

Eğitim Teknolojisi

Kavram Sözlüğü

Editörler

İbrahim Hakan Karataş
Kevser Yıldırım

Madde Yazarları

Işıl Dönmez
Erhan Dönmez
İsmail Tonbuloğlu
Betül Tonbuloğlu

Katkıda Bulunanlar

Ümit Güneş
Kevser Yıldırım
İbrahim Hakan Karataş
Beyza Kuru
İlayda Ardağ
Büşra Taşkan

Editörler/Yazarlar Hakkında

İbrahim Hakan Karataş, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde eğitim yönetimi alanında doçenttir. Okul yöneticiliği, eğitim politikaları ve sivil toplum-eğitim ilişkileri konularında çalışmalar yapmaktadır. Öncü Okul Yöneticileri Derneği kurucusu ve yönetim kurulu başkanıdır. Eğitim Politikaları Araştırma Merkezinde (EPAM) koordinatör olarak görev yapmaktadır.

Kevser Yıldırım, lisans eğitimini tarih, yüksek lisansını eğitim yönetimi ve denetimi; doktorasını eğitim teknolojisi alanında yaptı. Eğitim teknolojisi, öğretmen eğitimi, araştırmacı öğretmenlik, çocuklarla araştırma, sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, eğitim araştırmaları felsefesi ve eğitim bilimleri felsefesi alanlarında bağımsız olarak çalışıyor ve eğitim-araştırma danışmanlığı yapıyor. Sosyal bilimler ve felsefe üzerine okuyor ve düşünüyor. Hâlen Özel Birikim Eğitim Kurumlarında genel müdür yardımcılığı görevini yürütüyor.

Erhan Dönmez, lisans eğitimini 2014 yılında Kırıkkale Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümünde; yüksek lisans eğitimini ise 2016 yılında Pamukkale Üniversitesi Eğitim Yönetim Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi anabilim dalında tamamlamıştır. Bu süreçte çeşitli satış/pazarlama projelerinde yer almış ve uzun yıllar Ticimax Bilişim Teknolojileri AŞ'de eğitim yöneticisi olarak görev yapmıştır. Marmara Üniversitesi Eğitim Yönetimi anabilim dalında doktora tezini yazmaya devam etmektedir. Bununla birlikte Evodice AŞ'de genel koordinatör olarak görev yapmış ve halihazırda Petzzshop AŞ'de Business Manager olarak çalışmaktadır.

İşıl Dönmez, lisans eğitimini 2016 yılında Pamukkale Üniversitesi Felsefe Bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimini 2019 yılında Kırklareli Üniversitesi Felsefe Bölümünde tamamlamıştır. Pedagojik formasyon eğitimini 2018 yılında İstanbul Üniversitesi'nde tamamlamış ve akademik kariyerine Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü yüksek lisans programında devam etmektedir. 2021-2022 yılları arasında İLKE Vakfı Eğitim Politikaları Araştırma Merkezinde araştırma stajyeri olarak görev yapmıştır.

İsmail Tonbuloğlu, Marmara Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği lisans mezunudur. Marmara Üniversitesi'nde Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi alanında öğretim yazılımlarının kullanışlılığı üzerine tezli yüksek lisansını tamamlamıştır. Sakarya Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi alanında öğretmen adaylarının mobil teknolojileri öğretim amaçlı kullanım kabulleri üzerine doktorasını tamamlamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde iki yıl Bilişim Teknolojileri öğretmenliği yapmış, hâlen Yıldız Teknik Üniversitesi'nde araştırma görevlisi doktor olarak çalışma hayatına devam etmektedir. Çalışma alanları olarak öğretim yazılımları, eğitim odaklı web siteleri, internet tabanlı eğitim ve öğretim uygulamaları, kullanışlılık, insan-bilgisayar etkileşimi, sosyal medya, teknoloji bağımlılığı, web 2.0 uygulamaları, uzaktan eğitim, mobil eğitim uygulamaları, kodlama ve robotik eğitimi, bilgi işlemsel düşünme ve eğitim-teknoloji entegrasyonu üzerine yoğunlaşmaktadır. İlgi alanlarına yönelik uluslararası ve ulusal birçok makale, kitap bölümleri ve bildirimleri bulunmaktadır.

Betül Tonbuloğlu, lisansını ve yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans tezinde öğretim yazılımlarının kullanışlılığının göz izleme ve sesli düşünme yöntemleriyle değerlendirilmesi üzerine çalışmıştır. Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim programında uzaktan eğitim programlarının değerlendirilmesi üzerine doktorasını tamamlamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde 13 yıl bilişim teknolojileri öğretmeni olarak görev yapmıştır. Yıldız Teknik Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi'nde Öğretim Görevlisi Dr. olarak çalışma hayatına devam etmektedir. İlgili alanları arasında uzaktan eğitim, uzaktan eğitimde kalite standartları, web 2.0 araçlarının eğitimde kullanımı, öğretim yazılımları, kullanışlılık değerlendirmesi, insan- bilgisayar etkileşimi, bilgisayar destekli eğitim, kodlama ve robotik eğitimi, proje tabanlı eğitim, program değerlendirme, çok kültürlü eğitim konuları bulunmaktadır. İlgili alanlarına yönelik uluslararası ve ulusal birçok kitap bölümü, makale ve bildirileri bulunmaktadır.

Sunuş

Eğitim alanında kullanılan bilişim teknolojisi ürünleri, COVID-19 salgını sebebiyle ortaya çıkan olağanüstü süreçte eğitim olgusunun temel bileşeni hâline geldi. Esasen, bilgisayar teknolojisinin gündelik kullanımının yaygınlaşmaya başladığı 1950'lerden itibaren bilişim teknolojilerinin eğitim alanındaki kullanımı da paralel bir süreç yaşadı. 1990'larda internetin yaygınlaşması, 2000'li yılların başında ise web 2.0 araçlarının kullanıma girmesi bilişim teknolojilerinin eğitim alanında kullanımına ivme kattı. Yaygınlaşmayı ivmelendiren bir diğer etki ise 2000'li yılların ikinci on yılına damga vuran akıllı mobil cihazların yaygınlaşması oldu. Yapay zekanın da işin içine girmesi ile bugün eğitim alanının ana gündemi bilişim teknolojileri oldu diyebiliriz. Nitekim son bir yıl içinde ortaya çıkan Metaverse kavramı, bütün bu gelişmelerin geldiği son nokta olarak, konvansiyonel eğitim olgusunu kökten değiştireceği öngörülen bir gerçekliğe dönüşmek üzere.

Alanda yaşanan baş döndürücü gelişmeler, bilim dünyasının da haklı ilgisine mazhar olmaktadır. Eğitim alanında

kullanılan bilişim teknolojileri konusunda akademide, bilimsel araştırmalarda ve projelerde sayıları hızla artan ve çeşitlenen bir hareketlilik yaşandığı izlenmektedir. Diğer taraftan alanda üretilen araçlar, platformlar, uygulamalar, ağlar ve modeller, bundan böyle eğitim alanının varlığının bilişim teknolojilerinden bağımsız ele alınamayacağını düşündürmektedir.

Türkiye, yeniliklere açık yapısı, hızlı uyum kabiliyeti, sorun çözme becerisi gibi yetenekleri eğitim teknolojisi alanında da hızlı gelişen ölkelerden biri. Gerek akademide gerekse uygulamada sayısız çalışma ve proje yürütölmektedir. Nitekim 2010 yılında başlayan FATİH Projesi, eğitim teknolojisi alanında dünyanın sayılı projelerinden biridir. CO-VİD-19 salgını döneminde de acil uzaktan eğitime en hızlı geçiş yapan ölkelerden birisi Türkiye oldu.

Bu hızlı girişim ve yaygınlaşmaya rağmen eğitim teknoloji alanının Türkiye’de kuramsal arka planı ve uygulamadaki etkililiği tartışmalıdır. Akademik araştırmalarda kuramsal çalışmaların azlığı, bu gerçeğin en belirgin göstergelerinden biridir. Diğer taraftan okul öncesinden yükseköğretim, yaygın eğitimden mesleki gelişme çalışmalarına kadar eğitimin her alanında kurumlar ya da profesyoneller, eğitim bilişim teknolojilerinden oldukça sık söz etmelerine rağmen uygulamadaki etkililik ve verimliliğin aynı düzeyde olmadığı gözlenmektedir.

Bu durum, eğitim alanında geliştirilen bilişim teknolojisi alanının epistemolojik, ontolojik ve etik temellerinin

Türkiye için hâlen oluşma ve gelişme düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu arayış ve kavrayış süreci başta kavram-sallaştırma, kullanımda olan kavramların Türkçeleştirilmesi ve kavram birlikteliği bakımından sorunlara da yol açmaktadır.

Türkiye’de eğitim teknolojileri alanına ilişkin yukarıda sıralanan sorunlardan yola çıkarak, bu sorunlara dikkat çekmek, Türkiye bağlamında konuyu anlamak, eğitim teknolojileri alanının gelişimini bu perspektifle izlemek, kavramsal arka planı çözümllemek, uygulamadaki gerçekliği analiz etmek ve Türkiye’de eğitim alanındaki geliştirilen bilişim teknolojileri araç ve süreçlerinin etkin kullanımına katkı sağlamak amacıyla Eğitim Teknolojileri Araştırma Projesi (ETAP) tasarlanmıştır. ETAP Projesi sürecinde öncelikli ele alınması gereken sorunlardan biri olarak kavram-sallaştırma sorununa dikkat çekmek ve sorunun çözümüne katkı sağlamak amacıyla bu sözlük hazırlanmıştır. Sözlüğün amacı, yöntemi, kapsamı ve işlevi giriş bölümünde detaylıca açıklanmıştır.

Sözlük fikrini ortaya atan Dr. Ümit Güneş ve Dr. Kevser Yıldırım’a bu meydan okuyucu fikirlerinden dolayı teşekkür ederim. Sözlüğün yapısının kurgulanması, maddelerinin oluşturulması ve yönteminin geliştirilmesinde katkı sunan Dr. Ümit Güneş’e ve Dr. Kevser Yıldırım’a, Dr. İsmail Tonbuloğlu’na, Dr. Betül Tonbuloğlu’na ayrı ayrı teşekkür ederim. Sözlük maddelerinin ilk taslaklarının yazılmasında büyük emek gösteren Işıl Dönmez’e ve Erhan Dönmez’e

titiz çalışmalarından ötürü teşekkür ederim. EPAM bünyesinde yürüttüğümüz bütün çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da özverili çabalarından ötürü Beyza Kuru, İlayda Ardağ ve Büşra Taşkan'a teşekkür ederim. Son olarak sözlüğü yayın öncesinde yeniden okuyan, görüş bildiren değerli akademisyenlere de kritik katkı ve önerileri için teşekkür ederim.

Sözlük hazırlamak, şüphesiz diğer yayın türlerine göre kendine has özellikleri ile daha titiz bir çalışma gerektirir. Sözlüğün yayıma hazırlanmasında destek olan Meryem Beyza Gümüşsoy'a, Merve Soylu'ya, İLKE AR-YAY birimi sorumlusu Melih Tayyib Aksüt'e, musahhih Esad Mücahit Eskimez'e, alışkan tasarımcımız Seyfullah Bayram'a ve emeği geçtiği hâlde adını anamadığım bütün değerli arkadaşlarımıza teşekkür ederim.

Eğitim Teknoloji Kavram Sözlüğü'nün, alanda ilk değilse de Türkiye'de örnek çalışmalardan biri olduğu düşüncesindeyim. Eksiklerimizi ve geliştirici önerilerini bizimle paylaşmaya tenezzül eden değerli okuyucu ve araştırmacılara da peşinen teşekkür etmek isterim. Alana katkı sağlamsını dilerim.

İbrahim Hakan Karataş
EPAM Koordinatörü
ETAP Yürütücüsü

Önsöz

Eğitim Teknolojisi Kavram Sözlüğü Nedir?

Eğitim teknolojileri, uygun teknolojik süreçleri ve kaynakları oluşturarak, kullanarak ve yöneterek öğrenmeyi kolaylaştırmaya ve performansı iyileştirmeye yönelik çalışma ve uygulamaları içeren, öğrenme-öğretme süreçlerinin tasarılanması, uygulanması ve geliştirilmesi sürecini kapsayan çok disiplinli bir alandır (Alkan, 1997; Richey, 2008; Schneider, 2009). Eğitim teknolojileri alanında kullanılan kavramların literatürdeki tanımlarını içeren bu kavram sözlüğü çalışması, eğitim teknolojileri alanında kavramsal bir çerçeve oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır.

Eğitim Teknolojisi Kavram Sözlüğü, EPAM tarafından yürütölmekte olan “Eğitim Teknolojileri Araştırma Projesi (ETAP)” kapsamında gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda içeriği belirlenerek hazırlanmış, eğitim teknolojisi alanında kullanılan kavramların Türkçe tanımlarının bulunduğu ve hem Türkçe hem de İngilizce kavram dizinlerinin yer aldığı tanımlayıcı rehber niteliğinde bir

metindir. Sözlüğün hem proje boyunca gerçekleştirilecek olan çalışmalara kavramsal bir zemin oluşturması hem de eğitim teknolojisi alanında eksik olan Türkçe sözlük ihtiyaına cevap vermesi hedeflenmektedir.

Eğitim Teknolojisi Araştırma Projesi (ETAP) Nedir?

Eğitim teknolojisi alanında teorik, felsefi ve metodolojik bir açılım yapmayı hedefleyen, bu konularda hareketliliği sağlamaya ve yeni tartışma alanları amaya alışan ETAP; Türkiye’de eğitim teknolojisi alanında yapılan teorik ve uygulamalı çalışmalara katkı sunmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda eğitim hizmeti veren kurumlarda teknolojinin etkili kullanımı için öneriler geliştirme amacındadır. Proje öncelikle eğitim teknolojilerinin ve kullanımının sosyal bilimlerle ilgili boyutlarının tarihsel ve güncel bağlamını ele almayı hedeflemektedir. Buradan elde edilen perspektiflerle mevcut durum okuması ve araştırması yapılacaktır.

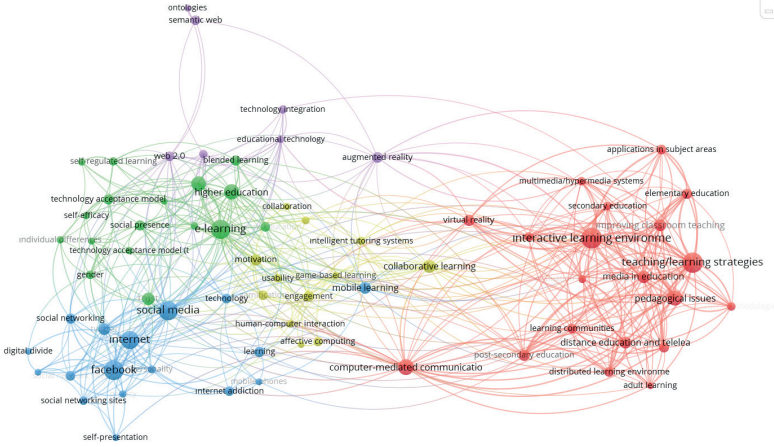
ETAP, Türkiye’de eğitim teknolojilerine yönelik farkındalığın ve bilgi birikiminin yüksek olduğu ancak kuramsal arka plan, kavramsallaştırma ve işlevsel kullanım bakımından zayıf alanların olduğu varsayımından hareket etmiştir. ETAP, eğitim teknolojileri alanını sadece uygulama ya da tanıtım temelli bir perspektifle değil, kurumsal ve teorik arka planı anlamayı da sağlayacak bir kapsamda tasarlanmıştır. ETAP eğitim alanında kullanılan ve çoğunlukla

bilişim teknolojisine dayalı araçların felsefi, sosyolojik, antropolojik, psikolojik, ekonomik, iletişimsel, dilsel ve hukuki arka planlarını ve kavramsal çerçeveleri anlamak, bu alanlardan eğitim teknolojisi alanının görünümünü açıklamak, sayılan alanların eğitim teknolojilerine etkilerini ortaya çıkarmak amacıyla disiplinlerarası ve çoklu bakış açıları ile yürütölmüştür.

Bu doğrultuda Türkiye’de yürütölen kuramsal ve uygulamalı çalışmaların bütöncöl, etkili ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır. ETAP Türkiye’de eğitim teknolojileri alanındaki kuram, kavram-sallaştırma ve uygulama arasındaki boşluğu azaltmaya yönelik mütevazı bir çabadır. Kuramsal analizler, tarihsel incelemeler, saha araştırmaları, uygulamaya yönelik ürünler yanında ETAP’ın çıktılarından biri de “Eğitim Teknolojisi Kavram Sözlüğü”dür.

Eğitim Teknolojisi Kavram Sözlüğü Nasıl Hazırlanmıştır?

Eğitim Teknolojisi Kavram Sözlüğü’nün oluşturulmasında bibliyotektik yöntemden yararlanılmıştır. Eğitim teknolojileri alanındaki çalışmalar taranarak bu çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimeler tespit edilmiş, bu anahtar kelimelere kavram sözlüğünde yer verilmiştir. Eğitim teknolojileri alanında yayın yapan ve SCOPUS’ta taranan 156 dergide 1950- 2021 tarihleri arasında yayınlanmış 135.825

Şekil 1. Eğitim Teknolojileri Alanında En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler

yayımdan en çok alıntılanan 2000 yayının anahtar kelime analizi yapıldığında 3175 anahtar kelime kullanıldığı anlaşılmış, en az 10 kez tekrarlanma şartı getirildiğinde 73 anahtar kelimeye ulaşılmıştır. Bu anahtar kelime ağı Şekil 1’de sunulmaktadır. Kavram sözlüğünün oluşturulmasında bu anahtar kelimelerin yanı sıra literatür taramasında eğitim teknolojileriyle ilgili sık karşılaşılan kavramlara da yer verilmiştir.

Eğitim Teknolojisi Kavram Sözlüğü, toplamda 121 kavramdan oluşmaktadır. Kavramların İngilizce karşılıkları, eğer varsa birden fazla, sözlükte ve dizinde bulunmaktadır. Eğitim Teknolojisi Kavram Sözlüğü, alana temel olması bakımından alanın en temel kavramlarının karşılıklarını

içercek şekilde oluşturulmuştur. Eğitim teknolojisi alanında kavramsallaştırma ve kavramları Türkçeleştirmede yaşanan sorunların giderilmesine katkı sağlaması hedeflenmiştir. Bu amaçla ilişkili maddeler arası göndermeler yapılmıştır.

Eğitim Teknolojisi Kavram Sözlüğü Neden Hazırlanmıştır?

Kivunja (2018), bir araştırma projesi için birçok doktora adayının ve denetçinin terimleri sıklıkla birbirinin yerine kullandığını ve bir kavram çerçevesine ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Leshem ve Trafford (2007) benzer şekilde birçok doktora adayının araştırmalarında kavramsallaştırma anlamında zorluk yaşadıklarını ve bunun bir çalışmanın başarısı için etkileri olabileceğini ifade etmiştir. Dolayısıyla kavramların ne anlama geldiğinin, ne zaman ve nasıl kullanılabileceğinin açıklığa kavuşturulduğu bu kavram sözlüğü çalışmasının, eğitim teknolojileri alanındaki kavram kargaşalarını gidermek anlamında literatüre katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Diğer taraftan eğitim teknolojileri, tarihsel gelişiminde eğitsel araçlarla sınırlı yapısından eğitim süreçlerinde araçların kullanılması, yönetilmesi ve oluşturulmasını içeren, öğrenme durumunu kolaylaştıran ve performansı artıran etik bir bütüne dönüşmüştür. Eğitim teknolojilerinin bileşenleri için yapılan farklı tanımlamalar ve kavram

yanılığları, eğitim teknolojilerinin yapılandırılmasını doğrudan etkilemektedir.

“Eğitim Teknolojileri Kavram Sözlüğü” eğitim teknolojilerine yönelik farklı algıları, uygulamaları ve süreçleri ortak paydaya yaklaştırma çabasına yönelik bir üründür. Eğitim teknolojilerine yönelik ortak tanımlamalar kapsamında eğitim süreçlerinin tasarlanmasına, uygulanmasına, değerlendirilmesine ve geliştirilmesine katkı sağlaması amaçlanmıştır.